

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ УХВАЛ СУДУ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Руденко Олена Анатоліївна,
к. ю. н, викладач юридичних дисциплін
Мельниченко Катерина Русланівна
здобувач вищої освіти юридичного відділення
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна

Вступ. Забезпечення права на апеляційний перегляд справи – це одна з основних засад судочинства, закріплених у ст. 129 Конституції України [1]. Право учасників справи, а також осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси та (або) обов'язки на апеляційний перегляд справи закріплено також у ст. 17 Цивільного процесуального кодексу України [2]. З метою забезпечення реалізації вказаних законодавчих положень у главі 1 розділу V ЦПК України врегульовано питання оскарження в апеляційному порядку рішень та ухвал судів першої інстанції.

Слід сказати, що з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ» від 15.01.2020 р. № 460-IX [3] порядок апеляційного перегляду ухвал суду першої інстанції не зазнав істотних змін. Разом із тим, положення цивільного процесуального закону, що регулюють процедуру оскарження ухвал суду першої інстанції є недосконалими, що зумовлює потребу у їх науковому аналізові. У зв'язку з цим, **метою роботи** є дослідження особливостей оскарження ухвал суду першої інстанції в апеляційному порядку та вироблення рекомендацій щодо удосконалення правового регулювання у цій сфері.

Матеріали і методи. Окремі аспекти апеляційного перегляду ухвал суду першої інстанції досліджувались у працях І.В. Андронova, О.В. Батрин,

К.В. Гусарова, О.В. Дем'янової, І.М. Іліопол, О.М. Трач, О.В. Фролової, Д.Ю. Цихоні, Є.А. Чернушенко та ін.

При підготовці роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема універсальний діалектичний, спеціально-юридичний, логіко-правовий методи, метод системного аналізу та інші методи наукового пізнання у їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

Результати і обговорення. Відповідно до ч. 2 ст. 352 ЦПК України учасники справи, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції окремо від рішення суду лише у випадках, передбачених статтею 353 цього Кодексу. Оскарження ухвал суду, які не передбачені статтею 353 цього Кодексу, окремо від рішення суду не допускається. Водночас згідно з ч. 2 ст. 353 ЦПК України заперечення на ухвали, не передбачені у ч. 1 цієї статті, включаються до апеляційної скарги на рішення суду, яким закінчено розгляд справи.

Як видно, самостійним об'єктом апеляційного оскарження є тільки ті ухвали, які зазначено у ч. 1 ст. 353 ЦПК України, оскільки апеляційну скаргу на них може бути подано незалежно від ухвалення чи оскарження рішення суду по суті спору. Усі інші ухвали оскарженню окремо від рішення суду першої інстанції не підлягають – апеляційна скарга, подана на таку ухвалу, повертається судом апеляційної інстанції на підставі п. 4 ч. 5 ст. 357 ЦПК України або судом першої інстанції згідно п. 15.11 розділу XIII ЦПК України. Посилання на незаконність і необґрунтованість ухвал, що відсутні у переліку ч. 1 ст. 353 ЦПК України, включаються до апеляційної скарги на судові рішення, яким закінчується розгляд справи по суті. З огляду на це, можна зробити висновок, що перелік ухвал, що можуть бути оскаржені окремо від рішення суду, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Так, згідно ч. 1 ст. 353 ЦПК України оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду підлягають ухвали, якими відмовлено у задоволенні клопотання або у вчиненні процесуальної дії. Йдеться про ухвали про відмову у

видачі судового наказу (п. 1 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), у відкритті провадження у справі (п. 7 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), у поновленні чи продовженні пропущеного процесуального строку (п. 10 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), в ухваленні додаткового рішення (п. 20 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами, у задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими або виключними обставинами (п. 23 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), у відкритті провадження у справі про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу (п. 37 ч. 1 ст. 353 ЦПК України). Зі змісту викладеного випливає, що ухвали про задоволення зазначених клопотань чи про позитивне вирішення перерахованих процесуальних питань оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду не підлягають.

Окрім цього, самостійним об'єктом апеляційного оскарження є ухвали як про задоволення, так і про відмову у задоволенні певного клопотання або як про вчинення певної процесуальної дії, так і про відмову у її вчиненні. Наприклад, це ухвали про забезпечення доказів або відмову у забезпеченні доказів (п. 2 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), про забезпечення позову чи відмову у забезпеченні позову (п.п. 3, 4 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), про скасування забезпечення позову чи відмову у скасуванні (п. 4 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), про заміну заходу забезпечення позову чи відмову у заміні заходів забезпечення позову (п.п. 3, 4 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), про внесення чи відмови у внесенні виправлень у рішення (п. 19 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), роз'яснення або відмови у роз'ясненні судового рішення (п. 21 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), про поворот виконання рішення суду чи відмови у повороті виконання рішення (п. 29 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), про відновлення повністю або частково втраченого судового провадження чи відмови у його відновленні (п. 41 ч. 1 ст. 353 ЦПК України).

Окремо слід зупинитися на ухвалах щодо зустрічного забезпечення або зміни чи скасування зустрічного забезпечення (п. 5 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), передачі справи на розгляд іншого суду (п. 9 ч. 1 ст. 353 ЦПК України),

затвердження мирової угоди (п. 11 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), призначення експертизи (п. 12 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), зупинення провадження у справі (п. 14 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), закриття провадження у справі (п. 15 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), залишення позову (заяви) без розгляду (п. 16 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання (п. 24 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), виправлення помилки у виконавчому документі або визнання його таким, що не підлягає виконанню (п. 25 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), відстрочення і розстрочення, зміни чи встановлення способу і порядку виконання рішення (п. 26 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), заміни сторони у справі (процесуальне правонаступництво) або сторони виконавчого провадження (п. 28 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, чи нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку (п. 30 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України (п. 31 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), скасування тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України (п. 31-1 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами (п. 32 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), тимчасового влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу (п. 33 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), оголошення розшуку відповідача (боржника) або дитини (п. 34 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), примусового проникнення до житла (п. 35 ч. 1 ст. 353 ЦПК України), звільнення (призначення) опікуна чи піклувальника (п. 36 ч. 1 ст. 353 ЦПК України). Зазначені ухвали об'єднує те, що законодавець обмежився лише вказівкою на зміст заявленого клопотання чи процесуального питання, що вирішувалося під час розгляду справи і щодо якого було постановлено ухвалу, та при цьому не уточнив до яких висновків дійшов суд щодо цих клопотань чи процесуальних питань — про задоволення чи відмову у задоволенні, про вчинення чи відмову у вчиненні процесуальної дії. Наприклад, при розгляді питання про поновлення строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання суд може як поновити пропущений строк, так і відмовити у його

поновленні (ст. 433 ЦПК України). Виходячи із системного аналізу положень ч. 1 ст. 353 ЦПК України, можна стверджувати, що у п.п. 24-26, 28, 30, 31-1, 32-36 частини 1 цієї статті законодавець мав на увазі ухвали, якими задоволено відповідне клопотання (заяву) або позитивно вирішено певне процесуальне питання. Разом із тим, таке тлумачення положень п.п. 24-26, 28, 30, 31-1, 32-36 ч. 1 ст. 353 ЦПК України призведе до необґрунтованого обмеження права особи на апеляційний перегляд справи з огляду на таке.

Передбачені у п.п. 24-26, 28, 30, 31-1, 32-36 ч. 1 ст. 353 ЦПК України ухвали постановляються судами на стадії звернення судового рішення до виконання, а тому включити заперечення на них до апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції по суті спору неможливо. Окрім цього, згідно ч. 5 ст. 155 ЦПК України може бути оскаржено як ухвалу суду про скасування зустрічного забезпечення, так і про відмову у його скасуванні, на підставі ч. 7 ст. 441 ЦПК України підлягає апеляційному перегляду ухвала, постановлена судом за результатами розгляду заяви про скасування тимчасового обмеження фізичної особи у праві виїзду за межі України, тобто як про задоволення поданої заяви, так і про відмову у її задоволенні. На відміну від ухвал, що постановляються судами на стадії виконавчого провадження, передбачені у п.п. 5, 11-12, 14-16 ч. 1 ст. 353 ЦПК України ухвали не перешкоджають провадженню у справі, а тому обмеження учасників справи і осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, у праві на їх апеляційне оскарження, є цілком виправданим.

Висновки. Отже, самостійним об'єктом апеляційного оскарження слід визнати як ухвали про поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання, так і про відмову у такому поновленні, як про виправлення помилки у виконавчому документі, так і про відмову у виправленні такої помилки, як про визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, так і про відмову у визнанні виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, як про відстрочення і розстрочення, зміну чи встановлення способу і порядку виконання рішення, так і про відмову у

задоволенні таких заяв, як про заміну сторони виконавчого провадження, так і про відмову у заміні сторони виконавчого провадження, як про звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, чи нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку, так і про відмову у зверненні такого стягнення, як про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України, так і про відмову у задоволенні такого подання, як про скасування тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України, так і про відмову у скасуванні такого обмеження. З огляду на це, у ч. 1 ст. 353 ЦПК України слід внести відповідні зміни і доповнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 28.12.2020)
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 28.12.2020)
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст. 436.